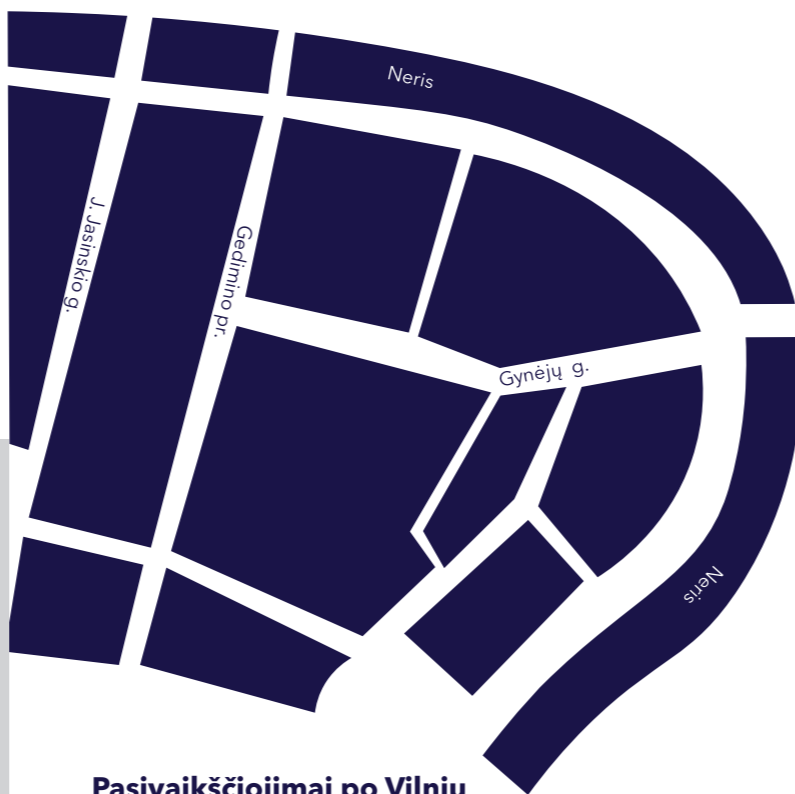

Vienai epochos diena skirta ir nedidelė spalvota knygelė **„Karališka vaikystė: viena 1529 metų rudens diena“** (autorės Nelė Kostinienė, Živilė Mikailienė ir dailininkė Lina Itagaki). Skaitytojas perkeliamas į tą rudens dieną, kai devyntmetis Žygimantas Augustas karūnuojamas Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu. Ji prasideda kaip įprastinė valdovo sūnaus diena. Autorės spėja mums parodyti ne tik smalsaus, judraus tų laikų berniuko kasdienybę, bet ir aplinką, kurioje jis auga: jo kambarį, rūmų virtuvę (galima rasti ir gardžių vaflių receptą), tėvo biblioteką, sargybinių ir t. t. Netruksta žinių apie Gediminaičių genealoginį medį, pačias karūnavimo iškilmes. Antra knygelės dalis skirta savarankiškomis veikloms, ji papildyta spalviniu lapais, lipdukais, užduotimis ir t. t.

Pasivaikščiavimai po praeitį, atsigręžimas į ją, kaip matėme, suteikia autoriams nemažai medžiagos. O jei norėtume pasidairyti po Vilnių dabar, šiomis dienomis? Taip, kaip daro turistai, naudodamiesi kelionių vadovu?

Pasivaikščiavimai po Vilnių

Rūtos Norkūnės knygelė **„Vilnius. Vija ir Meška miestinėja“** yra pats tikriausias miesto gidas vaikams. Joje pateikiama ir chronologinė istorijos linuotė, kuri padės suvokti svarbiausias miesto datas, ir tradiciniai turistiniai maršrutai, vedantys į Katedrą, Prezidentūrą, Vilniaus universitetą. Žengiama ir į kitus, ne tokius centrinius rajonus, pavyzdžiui, Rasas, Naujininkus, Antakalnį, Karoliniškes. Primenama apie svarbiausias Vilniaus šventes ir renginius – ir tai nėra tik sausa informacija. Nors pasirinkta struktūra primena vadovus po miestą suaugusiems, knyga nėra „oficiozinė“, šalta, ji pritaikyta jaunesniems skaitytojams ir turistams – vaikams tinkama stilistika perpiešti žymiausi pastatai ir miesto rajonų ar kvartalų schemas. Bene smagiausia dalis – ekskursija po Vilnių susipažįstant su gyvūnų skulptūromis, pateikti pravartūs trumpi, konkretūs jų aprašymai, taip pat žemėlapis, padėsiantis tas žymybes rasti. Tokia knyga džiugina, ji itin reikalinga – nemažai pačių vilniečių pažįsta tik miesto centrą ar savo gyvenamąjį rajoną, ką jau kalbėti apie atvykėlius iš kitur. Labai reikėtų šią knygą išleisti populiariausiomis užsienio kalbomis.

Kiek kitokiais maršrutais skaitytojus po Vilnių vedžioja Arūnas Bėkšta ir Kamilė Bėkštaitė-Dirsienė knygelėje **„Atrandu**

ir spalviniu Vilnių = Discover and colour Vilnius“. Autoriai pasuka į šoną nuo svarbiausių miesto įžymių ir atkreipia dėmesį į rečiau aptariamus ar vaizduojamus objektus – ne taip dažnai minimus įvairių konfesijų religinius pastatus, atokesnes gatveles, skersgatvius, kiemus. Piešinius galima spalvinti, spausdinti keliais variantais – gal skaitytojas norės juos spalvinti keliais būdais ar įvairesnėmis priemonėmis. Prie kiekvieno pateikiamas trumpas paaiškinimas lietuvių ir anglų kalbomis, taip pat ir QR kodai, nurodantys, kur rasti daugiau informacijos. Knyga labai tinkama visoms amžiaus grupėms, taip pat užsieniečiams.

Simono Kvinto erdvinė (angl. *pop-up*) knygelė **„Sveikas, Vilniau“** kviečia pasivaikščioti ne po tą miestą, koks jis buvo, o koks jis yra dabar, pajusti jo gyvybę, energiją ir pulsavimą. Pastatai, gatvės čia yra tik miesto gyvenimo fonas. Autorius pasirenka skaitytojams pristatyti svarbiausius miesto įvykius: Vilniaus knygų mugę, Kaziuko mugę, Gatvės muzikos dieną, Vilniaus maratoną ir Kalėdas. Tai daug iliustruotas leidinys, kokių gausu užsienyje, jame yra užduočių, pavyzdžiui, surasti prapuolusį veikėją ar ką nors suskaičiuoti, tik užduotys sklandžiai pritaikytos Vilniui: surask penkias verbos, mugėje pasimetusį kunigą, dingusį kunigaikščio Gedimino kardą ir t. t. Skaitytojui pateikiamas ir nedidelis miesto žemėlapis.

Knygoje **„Gatvių susitikimai: o kas, jei Vilniaus gatvės šnekėtųsi?“** Agnė Ulytė ir Monika Vaicenavičienė bevaikščiojant po Vilnių tarsi kviečia stabtelėti... sankryžose. Šios knygos, kurios užuomazgos buvo autorių tinklaraštis internete, pagrindinė idėja – kas būtų, jei susitiktų istorinės asmenybės ar reiškiniai taip, kaip susikerta jų vardais pavadintos Vilniaus gatvės. Trumpi vieno langelio komiksai – tarsi kadrai, pateikiantys įsivaizduojamų gatvės pokalbių nuotrupas. Kartais atspirtimi tampa veikėjų biografijos, kūryba, kartais – netikėti lingvistiniai sutapimai, kartais – šiandieninės tų gatvių aktualijos. Ši originalaus sumanymo ir struktūros knyga, piešta kaip komiksas, skaitytojui bene gražiausiai ir geriausiai iš visų pažintinių knygų parodo Vilniaus miesto paradoksalumą, daugiasluoksniškumą ir nenuspėjamumą. Atsitiktiniai susitikimai lyg užveda ant kelio, skatina daugiau domėtis ir kartu nebijoti žaisti, suteikia galimybę bent trumpam prisiliesti prie tokio Vilniaus, kokio skaitytojas galbūt dar nežino, nepažįsta, ir iš naujo atrasti vietas, kuriomis įpratęs vaikščioti.

Kai po miestą (o ir po savo kolekcijas) pradeda vedžioti Vilniaus muziejai, galima tikėtis tikrai įdomių leidinių, ypač jei sudarytojai naudojami sukauptais fondais, medžiaga, iliustracijomis. (Šiai kategorijai priklauso aptartos Nelės Kostinienės, Živilės Mikailienės ir Linos Itagaki sukurtos knygos.) Lietuvos nacionalinis dailės muziejus 2019–2022 m. inicijavo projektą **„Spalvink Vilnių“**. Išleistas penkios šios serijos knygelės: „Miesto įkūrimas“, „Miesto gyvenimas“, „Pastatų istorijos“, „Valdovų miestas“ ir „Miestiečiai“. Svarbu ir įdomu, kad tai ne tik „gyvi“ leidiniai – serija „Spalvink Vilnių“ turi atitiktinį internete – interaktyvią knygą-žaidimą (<https://www.lndm.lt/spalvink-vilniu/>). Čia galima rasti visų knygų tekstus, vaizdus ir juos spalvinti interneto programa, dėlioti dėlionės ir žaisti atminties žaidimą. Vis dėlto pačios knygos, kuriose itin gausu įdomios ir aktualios informacijos, matyt, liko nuošalyje dėl „spalvinimo knygelės“ etiketės, juolab kad jos visai nepritaikytos spalvinti – skaitytojui tik pateiktos nespalvotos reprodukcijos, o jas spalvinti sudėtinga ir dažnai nėra nekyla ranka.

Bažnytinio paveldo muziejaus leidinys **„Vilniaus arkikatedros mįslės“** – ne apie visą miestą, epochą, o apie vieną pastatą – pagrindinę miesto šventovę. Leidinys puikiai parengtas – pateikta ne tik daug istorinės medžiagos,

bet ir gausybė kūrybinių užduočių, galvosūkių, kurie padeda jaunesniems skaitytojams lengviau ir įdomiau suvokti informaciją apie Katedros istoriją ir dabartį, jos požemiuose palaidotas asmenybes ir mūruose paslėptus lobius. Originalūs maketo sprendimai, atverčiami slapti langeliai, iššokantys (angl. *pop-up*) elementai, iškarpos, lipdukai leidinį daro panašų į interaktyvų žaidimą.

Ne visi įdomesni projektai (gal ir dėl finansinių ribojimų) įgyvendinami, perkeliama ant popieriaus. Pasivaikščiavimų po Vilnių vadovų, sumaketuotų kaip nedidelės pažintinės knygelės, galime rasti ir internete. Vertėtų atkreipti dėmesį į Akvilės Magic dust trilogiją „Vilnius. Eime!“, kurios temos: „Vilnius. Eime! Stebuklingas žemėlapis“, „Vilnius. Eime! Baisioji Užupio paslaptis“, „Vilnius. Eime! Apgavystė Naujamiestyje“ (daugiau informacijos: <https://neakivaizdinis-vilnius.lt/studijos/vilnius-eime-leidiny-jaunimui/>).

Autorė, pasitelkdama įtraukią komiksų stilistiką, vedžioja skaitytojus mažiau pažįstamomis miesto vietomis.

Dar neparašytas Vilnius

Vilnius pradeda naują šimtmetį – šis miestas dar daug ko nepapasakojo ir neparodė. Jis įvairus ir daugiasluoksnis – gali būti, jog už atrupėjusio ar stiklinio kampo laukia nauja istorija, kuri virs užduočių knygele ar pažintiniu pasivaikščiojimu. Reikia tikėtis, kad nurimus gimtadienio šventei leidiniai apie Vilnių neišsėks, daugiau jų bus išleista užsienio kalbomis, o pasiekiamumas ir sklaida pagerės.

Rekomenduojamos knygos

Pasivaikščiavimai po Vilniaus epochas. Pažintiniai tekstai

Kostinienė, Nelė; Mikailienė, Živilė. *Vilniaus rūmai ir jų šeimininkai*

Aš esu vilnietis: parodos katalogas

Keliavimas per Vilniaus epochas. Grožiniai tekstai

Žilinskas, Justinas. *Mano Vilnius mano*

Žilinskas, Justinas; Jankūnas, Povilas Vincentas. *Atgal į Vilnių!*

Kostinienė, Nelė; Mikailienė, Živilė. *Karališka vaikystė Mieztytė, Živilė. Vilniaus Vilnius*

Pasivaikščiavimai po Vilnių

Norkūnė, Rūta. *Vilnius. Vija ir Meška miestinėja*: miesto gidas

Bėkšta, Arūnas; Bėkštaitė-Dirsienė, Kamilė. *Atrandu ir spalviniu Vilnių = Discover and colour Vilnius*

Kvintas, Simonas. *Sveikas, Vilniau!*

Ulytė, Agnė; Vaicenavičienė, Monika. *Gatvių susitikimai*

Spalvink Vilnių. Miesto įkūrimas

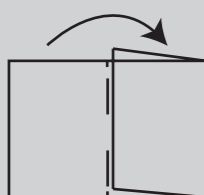
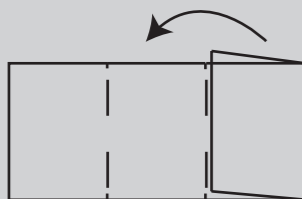
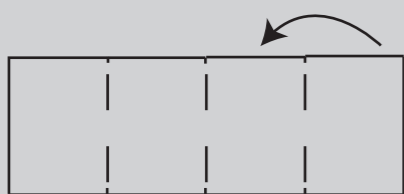
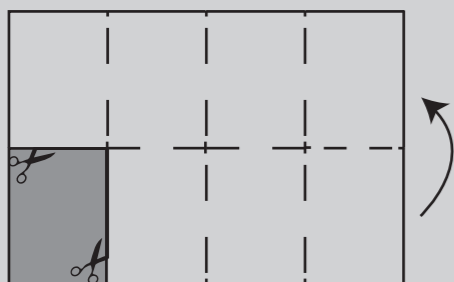
Spalvink Vilnių. Miesto gyvenimas

Spalvink Vilnių. Pastatų istorijos

Spalvink Vilnių. Valdovų miestas

Spalvink Vilnių. Miestiečiai

Vilniaus arkikatedros mįslės

„Gražus yra Vilnius. Gražus ir rytui auštant, ir dienos skuboję, ir vakaro susimąstyme. Ar krenta ant jo lengva pavasario žalumai, ar karaliauja lėta Lietuvos vasara jo parkuose, ar šnabžda auksiniai rudens lapai po kojomis, ar leidžiasi sniegas mėlyname rūke į siauras jo gatves – visa da gražus yra Vilnius. Ir nežinai, kada jis gražesnis.“

Ramonas, Antanas. Paskutinis Gediminaitis. Iš: *Vilniaus legendos*. Lietus, 2001

Žmonėms, kurie atvykę iš kitų Lietuvos vietų, taip pat užsienio turistams kuo išsamesnį vaizdą apie šio miesto grožį ir išskirtinumą padeda susidaryti istorinės knygos, pažintiniai vadovai, grožiniai kūriniai – įvairaus sudėtingumo, meninės vertės, skirti išskirtinai suaugusiesiems arba labiau pritaikyti vaikams. Šiame leidinyje trumpai apžvelgiamos vaikams ir paaugliams skirtos knygos, leidžiančios geriau pažinti miestą, jo visumą, detales, istorinius laikotarpius ir t. t.

Adresatas aiškesnis, kai su epocha autorius stengiasi suaprašyti didžiąsias literatūrinio kūrinio detales. Firmiausiu būtu galima kalbėti apie Justino Zilinsko „Mano Vilniaus mano“ ir pagal šią knygą nupieštą komiksą – Justino Zilinsko ir Povilo Vincento „Atgal į Vilnių“, abiejose knygosse du paaugliai, Aistė ir Simas, senamės apstebėjimo, Antakalioje, pasinaudojami senojo mėsraštiniško pagalba, keliauja laiku. Nors knygos pradedamos Gedimino sapno legendos interpretacija, vėliau išryškėja išskirtiniai pažintiniai funkcija – kiekvienam skyrįje vaikai patenka į vis kitą istorinį Vilniaus laikotarpį ar epochą: į karalienės Bonos laikus, patiria Baroko negandus, išgyvena carų valdymo laikotarpį ir t. t., kol pasiekiami šie laikai (Sausio 13-osios įvykiai ir kt.). Rasytas surinko ir susistemino daug medžiagos, tačiau sumažintas supažindinti su absoliučiai visu Vilniumi, pradedant Lizdeika ir baigiant Gavelio ar Ivanauskaitės vaiduokliu, gan rizikingas. Knygoje „Mano Vilnius mano“ pateikiamas žemėlapis su maršrutais, kuriais galima vaikščioti savarankiškai:

Grožiniai tekstai

Pasivaikščiojimai po Vilniaus epochas.

Didžiosios Kunigaikštystės sostinė: išskiriami kiekvienos epochos svarbūs vilniečiai. Šios knygos-katalogo sudarytojais pasirinko mažiau žinomus, bet įdomias asmenybes, pavyzdžiui, Mikalojų Lancijų, Mairių, brolių Bertoldą, Andrių Vrublevskį ir kt. Knyga sumaketuota tvarkingai, logiškai, išlaikant vieningumą – viena atvarto pusė skirtama vaikams, kita – jo epochos ar asmeninės istorijos detalems atskleisti. Katalogo gausu įdomios informacijos, jis gražiai išleistas, tačiau adresatas neaiškūs – veikusiai rengejai siekė tikti visiems be išimties parodos lankytojams.

Nedidelėje Zivies Miezūtes knygoje „Vilniaus Vilnius“ šiuolaikinis vaikas taip pat perkeliamas į kitą epochą – besivydamas priklodydus į sunęį trečiojo Gedimino suprantant pa-tekę į senąjį Vilnių, į vieną 1930-ųjų dieną. Autorė aprašo vienu istorijos epizodu ir neaprašo kokių nors „grandiozinių“ įvykių – jai svarbu pavaizduoti Vilniaus atmosferą, pertekti onas supažindina su žydų bendruomenės gyvenimu, realios tautos. Vaiką po to meto miestą vedžiojantis žydas Abra-lijoms. Knygos veikėjai, užsukę į Šlapelių knygyną, sutinka besidarbuojantį fotografo Bulhaką – parodytą, kaip gan tikiškai sugyveno skirtingos Vilniaus bendruomenės, atskleistas miesto įvairiapusis skumas ir skirtumas nuo dabartinių dienų.

sudėlioti milžinišką pirmos knygos informacijos srautą. nę liniją, nes autoriams gan sunku suvaldyti ir kompaktiškai dėti adaptuojant tekstą komiksui reikėtų apgalvoti siužet-kurie mažiau skaito, kuriems priimtinesnė vaizdų kalba. Vis kintinas – ir įdomu, ir gal pasakytins paimiti jį į rankas tuos „Atgal į Vilnių“; Sumažinamas pavestis šių knygą komiksus svei- po penkerių metų išleista kaip atskiras komiksas pavadinimu Svarbu į tai atkreipti dėmesį, nes knyga „Mano Vilniaus mano“ tiki, kaip galėjo atrodyti pagrindinio veikėjo piestas komiksas. nedidelė iliustruota knygoje, kurioje skaitytųjai gali pamaty- kai“, „Vilniečiai kalneliai“, antstas jos leidimas papildytas „Laisvės trasa“, „Nuotykių Pavilnyje“, „Senjo miesto stebu-

Ką tik pasirodžiusi Lietuvos nacionalinio muziejaus knyga „Aš esu vilniecis“ yra istorijų namuose surengtos proginės parodos „Aš esu vilniecis“ katalogas. Jos sudarytojai užsibrėžė chronologiskai perėti per visas Vilniaus epochas, tik tai daroma atgaline tvarka, pradedama nuo naujausių laikų: „Vilniaus nepriklausomos Lietuvos sostinė“, „Vilniaus sovietinės okupacijos metai“, „Vilniaus Lenkijos valstybės sudėlyje“, „Vilniaus Rusijos imperijos gniauztuose“, „Vilnius – Lietuvos grūtė istorija.

no Valdovų rūmuose. Taigi visai logiška knyga pradedama grinda naudodamos tokią svarbiausią sąlygą – visi jie gyven- tytojams papasakoti visų Lietuvos valdovų istoriją, kaip pa- ir dailininkė Lina Itagaki taikliai pasirenka jaunesniems skai- ir jų šeiminkai“ autorės Nelė Kostienė, Zivie Mikailienė je apėpti visą šio miesto istoriją. Knygos „Vilniaus rūmai“ asmenį ar žymėsnį pastatą, kiti surizikuoja vienamė kūrinį- rie knygų autoriai atskleidžia pasirinkdami vieną epochą, Sudėtingą Vilniaus istoriją, jo daugiasluksniškumą kai ku-

Pažintiniai tekstai

Pasivaikščiojimai po Vilniaus epochas.

Parengė Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Vaikų ir jaunimo literatūros departamento Tyrimų ir sklaidos skyriaus vyriausioji tyrėja Asta Plechavičiūtė

Redagavo Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Komunikacijos ir rinkodaros departamento Leidybos skyrius

Pasivaikščiojimai po Vilnių

Pažintinės knygos apie Vilnių vaikams ir paaugliams